
УДК 355.237.1

Ольга Сергіївна Кіреєва,
*кандидат психологічних наук, доцент кафедри управління
оперативно-розшуковою діяльністю Національної академії Державної
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КРИМІНАЛЬНИХ АНАЛІТИКІВ НА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

У статті розглядаються сучасні підходи до проблеми наукового супроводу професійної освіти і навчання кримінальних аналітиків у Державній прикордонній службі України. Здійснено аналіз шляхів завершення післядипломної освіти офіцерів Державної прикордонної служби України. Запропоновано модель підвищення кваліфікації персоналу підрозділів кримінальних аналітиків Державної прикордонної служби України з урахуванням процесів реформування сучасності

Ключові слова: *післядипломна освіта, кримінальний аналітик, модель, підвищення кваліфікації.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Практика діяльності підрозділів кримінального аналізу Державної прикордонної служби України за останні п'ять років свідчить, що застосування сучасних технологій інформаційно-аналітичного забезпечення дає можливість мінімізувати витрати часу оперативних працівників та оперативно-розшукового підрозділу загалом на вирішення поставлених завдань та значно підвищити якість їх оперативно-розшукової діяльності.

© Кіреєва О. С.

Однак роботу підрозділів кримінального аналізу ускладнює недостатня професійна підготовка кримінальних аналітиків, що обумовлено незначним строком використання кримінального аналізу в оперативно-розшукових підрозділах Державної прикордонної служби України.

Тому одним зі способів підвищення кваліфікації персоналу підрозділів кримінальних аналітиків Державної прикордонної служби України є проведення на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького спеціалізованих курсів кримінальних аналітиків.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій, в яких започатковано вивчення даної проблеми та на які опирається автор. Суттєві особливості функціонування системи післядипломної педагогічної освіти на регіональному рівні висвітлюють у своїх публікаціях В. Бондар, О. Владиславлев, І. Жерносек, В. Маслов, В. Олійник, В. Оношкін, В. Тонконога. Управлінські засади в освітянській сфері висвітлено провідними вченими та практиками, такими як Л. Даниленко, Г. Єльнікова, О. Зайченко, Л. Карамушка, В. Луговий, В. Маслов, Н. Мельтюхова, Г. Одинцова.

Окрім загальні та правові аспекти державного управління, проблеми їх розвитку, сучасний стан досліджують Б. Жебровський, В. Живодьор, С. Клепко, В. Корженко, В. Майборода, С. Майборода, І. Медведєв, А. Медведєв, Т. Сорочан. Проблему підвищення кваліфікаційних характеристик персоналу розкривають у своїх працях багато вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: Л. Балабанові, О. Гапоненко, О. Грішнова, О. Сардак, Л. Лисого, Л. Пошелюжна, В. Савченко, Дж. Стедвик та ін. Різні аспекти проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності досліджувались сучасними вітчизняними науковцями: М. Бандуркою, В. Вишнею, Е. Дідоренком, Ф. Довженковим, В. Євтушком, В. Журавльовим, В. Захаровим, В. Пчолкіним, М. Перепелицею, В. Регульським, І. Сервецьким, О. Снігерьовим та іншими.

Метою статті є огляд організації підвищення кваліфікації кримінальних аналітиків на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького та розроблення заходів щодо її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом усього історичного розвитку в суспільстві постійно і безперервно відбуваються етнічні, суспільно-економічні та політичні трансформації, які відображають діяльність конкретних груп людей, організацій і об'єднань. Ці обставини певним чином посприяли виникненню криміногенних явищ і функціонування конкретних форм організованої злочинності, у тому числі і міжнародної транскордонної злочинності.

Аналіз діяльності органів та підрозділів Державної прикордонної служби України щодо протидії організованих злочинності на державному кордоні вказує на те, що здійснення оперативно-службової діяльності органів охорони державного кордону України потребує вдосконалення. Сучасний стан боротьби зі злочинністю характеризується запровадженням міжнародних стандартів управління інформацією у сфері боротьби з організованою злочинністю, у тому числі і на державному кордоні.

З цією метою в оперативно-розшукових органах прикордонного відомства України було створено підрозділи кримінального аналізу. Застосування підрозділів кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності сприяє отриманню позитивних результатів у протидії злочинності.

Однак у процесі функціонування підрозділів кримінального аналізу виник низка суттєвих проблем, а саме: відсутність відповідно підготованих кадрів, недостатній досвід наявного персоналу. Крім того, ураховуючи те, що посада кримінального аналітика здебільшого дозволяє отримати офіцеру лише звання “майор”, навіть підготовлені кримінальні аналітики не затримуються більше 3–4 років на посаді, що обумовлює постійну потребу в нових кваліфікованих кадрах. Тому для вирішення даної проблеми гостро постає питання післядипломної освіти офіцерів, які перебувають на посадах кримінальних аналітиків та офіцерів, які знаходяться в резерві висунення на дані посади.

Метою післядипломної освіти кримінальних аналітиків є задоволення їх індивідуальних потреб в особистісному та професійному зростанні, а також забезпечення потреб прикордонного відомства в кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати посадові функції [1].

Серед завдань післядипломної освіти, що мають вирішуватись, велику увагу покладають на вдосконалення нормативно-правової бази. Післядипломну освіту слід розглядати не лише як систему підвищення кваліфікації та перепідготовки дипломованих спеціалістів, а й як форму освіти дорослих, виходячи з їх індивідуальних потреб у здобутті певних знань, вироблення навичок і умінь, особистісного і професійного зростання.

Організація та здійснення післядипломної освіти на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького регламентується Конституцією України, законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про мови”, Національною доктриною розвитку освіти в Україні, постановою Кабінету Міністрів України “Про створення єдиної системи військової освіти”.

Зміст післядипломної освіти визначається на основі вимог суспільства до кадрового забезпечення галузей господарства, до засобів, форм і методів професійної діяльності на основі освітньо-професійних програм відповідного напрямку та включає широкий спектр фахової, соціальної, економічної, правової підготовки фахівців [2].

Післядипломна освіта може охоплювати:

перепідготовку з присвоєнням відповідної кваліфікації за акредитованими напрямами і спеціальностями згідно з вимогами Державних стандартів вищої освіти;

здобуття наступної вищої освіти (другої вищої освіти) з присвоєнням відповідної кваліфікації за акредитованими напрямами і спеціальностями згідно з вимогами Державних стандартів вищої освіти;

підвищення кваліфікації фахівців, науково-педагогічних та педагогічних працівників за акредитованими напрямами і спеціальностями за середньостроковими програмами;

підвищення кваліфікації, спеціалізації та стажування за короткостроковими програмами у формі семінарів і тренінгів.

Таким чином, підвищення кваліфікації кримінальними аналітиками на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького є однією із підсистем післядипломної педагогічної освіти.

Процес навчання в системі підвищення кваліфікації кримінальних аналітиків спрямований на здійснення таких цілей:

задоволення інтересів офіцерів оперативно-розшукових підрозділів у постійному підвищенні їх професійного та загальноосвітнього рівнів;

соціального захисту офіцерів оперативно-розшукових підрозділів шляхом підвищення кваліфікації та одержання нової спеціальності на основі наявного освітнього рівня, досвіду практичної діяльності;

забезпечення потреб прикордонного відомства у висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівцях;

стимулювання наукового пошуку і впровадження досягнень вітчизняної та зарубіжної науки в практику діяльності;

визначення перспективних шляхів розвитку і підвищення ефективності галузі кримінального аналізу на основі глибокого аналізу існуючої практики та прогнозування розробок [3].

Незважаючи на повну, здавалося б, ефективність підвищення кваліфікації кримінальних аналітиків на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, все ж існують деякі проблемні питання, які потребують вирішення, а саме:

1. Проблемні ситуації, які заважають ефективному та якісному підвищенню кваліфікації кримінальних аналітиків (відсутність мотивації до навчання, небажання щось змінювати через незнання подальших перспектив тощо). Низька мотивація до підвищення кваліфікації або взагалі її відсутність обумовлена тим, що не окреслені чітко цілі підвищення кваліфікації та не визначені позитивні сторони. Така позиція характерна для осіб з невисоким досвідом навчання.

Відомо також, що специфіка розвитку мотивації залежить від розвитку навичок вчитися, самоорганізації, саморегуляції тощо, тобто від особистісного розвитку взагалі. Післядипломне навчання дає можливість включати професійну орієнтацію як провідну компоненту індивідуалізації навчання. Завдяки цьому формується почуття відповідальності та створюються такі умови, щоб поставити того, хто навчається, перед необхідністю не тільки самостійно добувати знання, але й застосовувати їх для розв'язання конкретних професійно значущих проблемних ситуацій [3].

Для вирішення даної проблеми нами було запропоновано алгоритм вирішення проблемних ситуацій у ході підвищення кваліфікації персоналу. У даному алгоритмі нами окреслено основні проблемні питання у даному напрямку та визначено шляхи їх вирішення, що відображено на рис 1.

2. Існуюча модель навчання кримінальних аналітиків на курсах підвищення на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького призначена для організації підвищення кваліфікації кримінальних аналітиків з числа офіцерів Державної прикордонної служби України, які мають необхідний обсяг знань з питань оперативно-розшукової діяльності, досвід такої діяльності і проходять службу в підрозділах кримінального аналізу (плануються для призначення в такі підрозділи), однак вона має низку недоліків, що роблять її недосконалою.

На сьогодні кримінальним аналітикам для підвищення кваліфікації пропонується пройти три види курсів підвищення кваліфікації: “Оперативний кримінальний аналіз” (180 год), “Стратегічний кримінальний аналіз” (30 год), “Використання iBase” (36 год). Програми даних курсів підвищення кваліфікації розраховані на офіцерів – кримінальних аналітиків, які проходять службу безпосередньо в підрозділах кримінального аналізу, однак як вже зазначалося вище, кримінальні аналітики на посаді дуже часто змінюються.

Крім того, опитування кримінальних аналітиків, які проходили підвищення кваліфікації на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, показали, що дуже часто кримінальні аналітики виконують завдання щодо підготовки продуктів кримінального аналізу, які б могли виконувати оперативні працівники прикордонних оперативно-розшукових відділень самостійно. Однак через відсутність знань щодо основ здійснення кримінального аналізу оперативні працівники прикордонних оперативно-розшукових відділень вимушені звертатися за допомогою до кримінальних аналітиків, що суттєво ускладнює роботу.

Таким чином, для вирішення даної проблемної ситуації нами запропоновано внести деякі зміни до моделі підготовки кримінальних аналітиків.

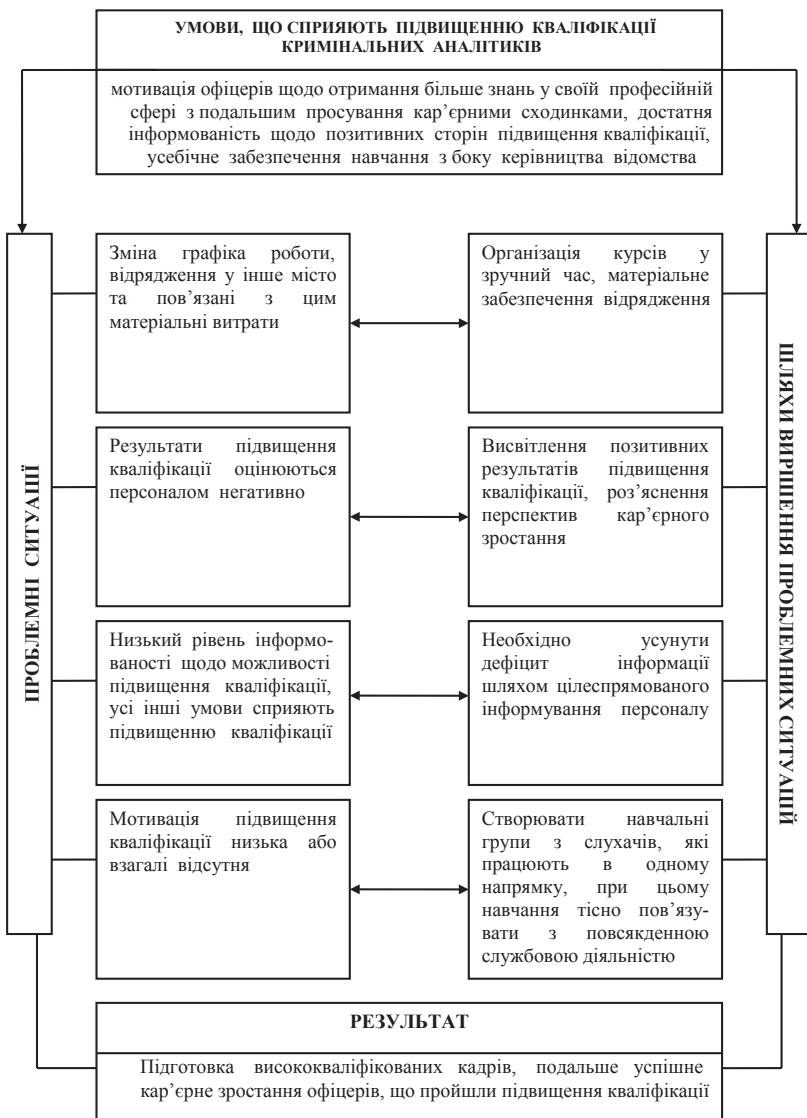

Рис. 1. Алгоритм вирішення проблемних ситуацій у ході підвищення кваліфікації персоналу

Під час розробки зміненої моделі навчання кримінальних аналітиків нами враховувався як педагогічний компонент, так і компонент забезпечення.

Як теоретико-методологічна основа нами обраний системно-діяльнісний підхід, специфіка якого полягає в узгодженому поєднанні двох підходів – системного та діяльнісного, що найбільш відповідають цілям нашого дослідження.

Системний підхід дозволяє здійснити розробку структурно-функціональної моделі процесу професійної підготовки офіцера за програмою післядипломної освіти.

Сенс діяльнісного підходу полягає в тому, що оволодіння змістом соціально-правового досвіду, накопиченого людством за всю історію його існування, повинно здійснюватися у процесі активної діяльності суб'єкта.

З позицій цього підходу діяльність розглядається як головне джерело формування особистості і фактор її розвитку [4].

Спираючись на основні положення даного підходу, ми розглядаємо процес оволодіння знаннями і практичними вміннями на основі їх органічної інтеграції без розриву у часі, оскільки досягнення мети професійної підготовки кримінального аналітика можливо тільки на основі організації спільної діяльності основних суб'єктів освітнього процесу.

Запропонована нами модель професійної підготовки кримінальних аналітиків складається з трьох рівнів, що обумовлено різним рівнем фаховою підготовкою та професійного досвіду. Таким чином, початковий рівень передбачає базову підготовку кримінальних аналітиків, у яких незначний або взагалі відсутній досвід роботи у даній сфері.

На даному етапі кримінальним аналітикам пропонується навчання на “Спеціалізованому курсі оперативного кримінального аналізу”. Даний курс триває 28 діб і охоплює 12 навчальних тем, після закінчення курсу кримінальні аналітики повинні знати:

поняття аналітичної діяльності, кримінального аналізу та його види;
сутність процесу кримінального аналізу, етапи та послідовність дій щодо здійснення кримінального аналізу з використанням наявної інформації та баз даних;

поняття та порядок формулювання криміналістичних версій;
поняття та призначення діаграм зв'язків, подій, діяльності, перебігу товарів, телефонного аналізу, аналізу телефонних роздруківок, аналізу правопорушення, злочину;

призначення та порядок здійснення порівняльного аналізу злочинів;
призначення та порядок застосування аналітичної техніки у процесі кримінального аналізу та комп'ютерного програмного забезпечення "Analisy's Notebook", представлення результатів аналітичних дій.

Другий рівень нашої моделі – це середній рівень, він розрахований на кримінальних аналітиків, що вже мають певний досвід роботи у даній сфері та пройшли навчання "Спеціалізованому курсі оперативного кримінального аналізу". На другому рівні пропонується два види курсу "Курс стратегічного кримінального аналізу" та "Курс з використання програмного забезпечення iBase", під час проходження яких кримінальні аналітики поглиблюють свої знання у сфері використання кримінального аналізу.

Ураховуючи те, що технології використання кримінального аналізу не стоять на місці і постійно змінюються, навіть досвідчений кримінальний аналітик потребує постійного удосконалення своєї професійної підготовки.

З цією метою в нашій моделі запропоновано третій рівень, на якому передбачено проведення тренінгів, зборів кримінальних аналітиків, семінарів-конференцій та форумів кримінальних аналітиків. Проведення таких заходів дозволить кримінальним аналітикам обмінюватися досвідом, бути в курсі останніх подій і інноваційних технологій. Крім того, форуми кримінальних аналітиків дозволить підвищувати свій професійний рівень без відриву від роботи, що дозволить збільшити аудиторію задіяних у дискусії осіб.

На жаль, на сьогодні підготовка на третьому рівні знаходиться на початковому етапі розвитку, але кафедрою управління оперативно-розшуковою діяльністю Національної академії Державної прикордонної служби України прикладаються всі зусилля щоб окреслена нами модель професійної підготовки кримінального аналітика працювала у повному обсязі.

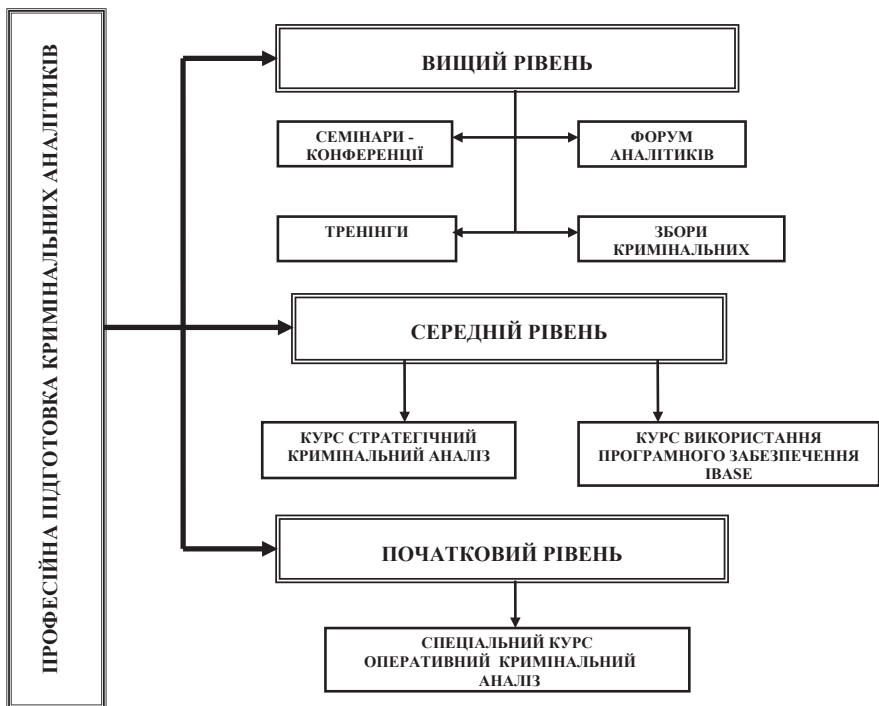

Рис. 2. Модель професійної підготовки кримінального аналітика

Висновки. Підвищення кваліфікації кримінальних аналітиків скеровано на послідовне вдосконалення їх професійних знань, умінь і навичок, зростання професійної майстерності в галузі кримінального аналізу.

Особливість підвищення кваліфікації кримінальних аналітиків полягає в тому, що слухачами є офіцери оперативно-розшукових підрозділів, які вже володіють певними знаннями і практичними навичками виконання професійних обов'язків і можуть критично ставитися до навчального матеріалу, прагнучи отримати саме те, що їм перш за все потрібно для професійної діяльності.

Проблематика навчання на спеціалізованих курсах кримінальних аналітиків охоплює сфери застосування аналітичного та креативно-

го мислення, формулювання і презентації висновків й рекомендацій щодо можливих подальших дій з використанням комп'ютерної програми "Analysts Notebook", "EXCEL", "PowerPoint" та ін.

Підвищення кваліфікації кримінальних аналітиків має певні завдання, які є специфічними, орієнтуються на отримання практичних навиків у галузі кримінального аналізу.

Список використаної літератури

1. Про вищу освіту : Закон України // Освіта України. – 2002. – 26 липня (№ 17).
2. Даниленко Л. Інноваційні педагогічні технології в закладах освіти / Л. Даниленко // Імідж сучасного педагога. – 2009 – № 3–4. – С. 6–9.
3. Зайченко О. Зміст підготовки начальників районних управлінь освіти в системі післядипломної педагогічної освіти / О. Зайченко // Післядипломна освіта в Україні. – 2011. – № 2. – С. 72–73.
4. Книга методиста: Довідково-методичне видання / упоряд. Г. М. Ливиненко, О. М. Вернидуб. – Харків : Торсінг плюс, 2012. – 672 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук Гнидюк О. Я.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2015

Киреева А. С. Особенности подготовки криминальных аналитиков на специализированных курсах повышения квалификации

В статье рассматриваются современные подходы к проблеме научного сопровождения профессионального образования и обучения криминальных аналитиков в Государственной пограничной службе Украины. Осуществлен анализ путей внедрения последипломного образования офицеров Государственной пограничной службы Украины. Предложена модель повышения квалификации персонала подразделений криминальных аналитиков Государственной пограничной службы Украины с учетом процессов реформирования современности.

Ключевые слова: *последипломное образование, криминальный аналитик, модель, повышение квалификации.*

Kireyeva O. S. **As to the criminal analysts training at specialized training courses**

Today there is an insufficient number of qualified specialists in criminal analysis units.

In addition, taking into consideration that criminal analyst position, in most cases, gives the possibility for officer only to receive rank of “major” even prepared criminal analysts do not stay more than 3-4 years on position, it stipulates the constant need for new skilled cadres.

Therefore, the question of postgraduate education of officers who are in positions of criminal analysts and officers who are in reserve of nomination for this position arises in order to solve this problem.

Despite the complete efficiency of criminal analysts training at the National Academy of State Border Guard Service named after B. Khmel'nitsky, there are still some issues that need to be solved.

The first problematic issue – is problematic situations that interfere the effective and qualitative certification training of criminal analysts (lack of motivation to learn, the undesirability to change something, because of ignorance of the future prospects, etc.). Low motivation to certification training or even its absence, is stipulated by the fact that there are no defined objectives of certification training and no benefits. This position is typical for people with low experience of education.

We have proposed algorithm for problem situations solving in the certification training of personnel. The main problems in this are endways of their solution have been outlined in this algorithm.

The second problematic issue is that existing learning model of criminal analysts has several disadvantages that make it imperfect.

We have offered to make some changes to the model of criminal analysts training in order to solve this problem situation.

During working out of the amended model of criminal analysts training we have taken into account as a pedagogical component, and providing component.

The proposed model of criminal analysts training consists of three levels, due to the different levels of professional training and professional ex-

perience. Thus, the initial training level provides basic training of criminal analysts who have little or no experience in this area. At this stage a criminal analysts are offered training at the “Specialized course of operational criminal analysis”.

The second level of our model – is medium level, it is made for criminal analysts who already have some experience in this field and trained at “Specialized course of operational criminal analysis”.

At the second level there are two types of courses “The course of strategic criminal analysis” and “The course with using of software iBase”, after completed of which criminal analyst’s will deepen their knowledge in the field of criminal analysis.

Taking into account that the use of criminal analysis technology is not stable and is constantly changing, even an experienced criminal analyst requires constant improvement of his professional training.

The third level has been proposed, which provides training, meetings of criminal analysts, seminars, conferences and forums of criminal analysts.

Keywords: *postgraduate education, criminal analyst, model, certification training.*